

Chứng can dương hư và cách trị

Đông y cho rằng: Sinh lý của tạng can là theo từng bộ phận, lấy huyết làm thể, lấy khí làm dụng, huyết thuộc âm, khí thuộc dương. Gọi là thổ âm mà dụng dương, cho nên chứng can hư là do huyết thiếu, huyết không đủ để nuôi cơ thể, cũng có trường hợp do khí suy mà tác dụng của huyết không mạnh, vì khí dẫn huyết đi nuôi cơ thể.

Chứng can dương hư thường biểu hiện các triệu chứng: Tinh chí u uất, rầu rĩ không vui, hay sợ hãi, mắt tối sầm nhìn mọi vật không rõ, người lạnh sợ lạnh, hạ sườn bên phải đau tức, tay chân lạnh, đầu mình tê dại, mặt tái xanh, móng tay móng chân nhợt mà khô, lãnh cảm với tình dục. Đối với phụ nữ thì bụng dưới lạnh đau, kinh nguyệt kéo dài hoặc kinh nguyệt không đều, chất lưỡi nhạt, rêu lưỡi trắng, mạch trầm hoặc huyền trì... Tùy từng trường hợp mà dùng bài thuốc phù hợp như sau:

1. Do ưu sầu sinh chứng can dương hư

Triệu chứng: người mệt mỏi, hay uất giận, tay chân lạnh, hay lưỡi biếng, thận lạnh hoạt tinh mà không mộng.

Điều trị: tiềm dương ích khí, bổ can thận.

Bài thuốc: “*Thiên hùng tán gia vị*”: thiên hùng 12g, bạch truật 16g, quế chi 8g, long cốt 12g. Ngày uống một thang, sắc uống 3 lần trong ngày, uống trước khi ăn, tùy chứng trạng của bệnh nhân mà gia thêm vị cho thích hợp.

2. Do can dương hư sinh chứng giải đóa (lưỡi biếng)

Triệu chứng: móng tay móng chân khô, nhợt nhạt, gân bị co rút do bị hàn lạnh, tay chân mỏi rã rời cầm nắm khó khăn, mắt mờ, hay uất ức, bộ phận sinh dục ẩm ướt mà lạnh, lãnh cảm với tình dục, bụng đầy tức, ăn uống kém...

Điều trị: ôn dương bổ can ích khí phù tỳ.

Bài thuốc: “*Ôn dương bổ can tiền*”: nhục quế 6g, tiên linh tỳ 12g, tử thạch anh 12g, xà sàng tử 12g, bạch thược 8g, mộc qua 8g. Gia thêm: nhân sâm 6g, bạch truật 12g, hoàng kỳ 12g, chích cam thảo 4g, thăng ma 8g, sài hồ 4g, phòng phong 6g, sinh khương 3 lát. Ngày một thang, sắc uống 3 lần trong ngày, uống trước khi ăn hoặc lúc đói.

3. Can dương hư gặp trong bệnh phụ khoa

Triệu chứng: kinh nguyệt không điều hòa vì khí không vận chuyển được huyết để hành kinh, kỳ kinh đến muộn, bế kinh, hai mạn sườn đau nhức, bụng dưới lạnh mà đau, bào cung bị hàn không thể thụ thai, đới hạ ra nhiều trong mà lạnh.

Điều trị: ôn bổ khí huyết, điều kinh.

Bài thuốc: “*Ôn kinh thang*” nếu bào cung hàn thì phối hợp dùng bài “*Noãn cung hoàn*”. Ngô thù du 6g, xuyên quy 12g, xuyên khung 6g, a giao 12g, sinh khương 4g, bạch thược 12g, nhân sâm 12g, quế chi 6g, đan bì 8g, bán hạ 8g.

Bài Noãn cung hoàn: lưu hoàng 6g, xích thạch chi 12g, ô tặc cốt 12g, hắc phụ tử 6g, vũ dư lương 12g. Ngày uống một thang, sắc uống 3 lần trong ngày, uống trước khi ăn, khi thuốc còn ấm.

BS. Nguyễn Xuân Trung

<http://suckhoedoisong.vn/chung-can-duong-hu-va-cach-tri-n127824.html>